

# IMMANUEL KANT

## DZIEŁA ZEBRANE



TOM IV

*Krytyka władzy sądenia*

Wydanie  
Translatorium Filozofii Niemieckiej  
Instytutu Filozofii UMK

Przekład  
Miroslaw Żelazny

Redakcja naukowa  
Marta Agata Chojnacka, Kinga Kaškiewicz, Milena Marciniak



Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika  
Toruń 2014

Opracowanie redakcyjne  
*Mirosława Szprenglewska*  
*Barbara Linsztet*

Projekt okładki  
*Tomasz Jaroszewski*

Tłumaczenie  
*Mirosław Żelazny*

Wydano z finansowym wsparciem Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej  
Herausgegeben mit finanzieller Unterstützung der Stiftung  
für deutsch-polnische Zusammenarbeit



FUNDACJA WSPÓŁPRACY  
POLSKO-NIEMIECKIEJ  
STIFTUNG  
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE  
ZUSAMMENARBEIT

Printed in Poland  
© Copyright by Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika  
Toruń 2014

ISBN 978-83-231-3130-4

**WYDAWNICTWO NAUKOWE  
UNIWERSYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA**

Redakcja: ul. Gagarina 5, 87-100 Toruń  
tel. +48 (0)56 611 42 95, fax +48 (0)56 611 47 05  
e-mail: [wydawnictwo@umk.pl](mailto:wydawnictwo@umk.pl)

Dystrybucja: ul. Reja 25, 87-100 Toruń  
tel./fax: +48 (0)56 611 42 38, e-mail: [books@umk.pl](mailto:books@umk.pl)

**[www.wydawnictwoumk.pl](http://www.wydawnictwoumk.pl)**

Wydanie I  
Druk: Drukarnia Wydawnictwa Naukowego UMK  
Oprawa: Drukarnia Abedik Sp. z o.o.

# SPIS TREŚCI

Słowo wstępne do pierwszej polskiej edycji <i>Dzieł zebranych</i> Immanuela Kanta .....	5
Od tłumacza .....	7
Nota edytorska .....	17

## KRYTYKA WŁADZY SĄDZENIA

Przedmowa do pierwszego wydania 1790 .....	21
Wstęp .....	29
I. O podziale filozofii .....	29
II. O dziedzinie filozofii w ogóle.....	32
III. O krytyce władzy sądenia jako o środku łączącym dwie części filozofii w jedną całość .....	35
IV. O władzy sądenia jako władzy <i>a priori</i> prawodawczej.....	39
V. Podstawowa zasada [ <i>Princip</i> ] formalnej celowości przyrody jest podstawową zasadą [ <i>Princip</i> ] transcendentalną władzy sądenia .....	42
VI. O połączeniu uczucia przyjemności z pojęciem celowości przyrody ..	50
VII. O estetycznym przedstawieniu celowości przyrody .....	53
VIII. O logicznym przedstawieniu celowości przyrody .....	58
IX. O powiązaniu prawodawstw intelektu i rozumu przez władzę sądenia	61

## Część pierwsza KRYTYKA ESTETYCZNEJ WŁADZY SĄDZENIA

Rozdział pierwszy. Analityka estetycznej władzy sądenia .....	69
Księga pierwsza. Analityka piękna.....	69
Pierwszy moment sądu smaku [odnoszący się do] jakości .....	69
§ 1. Sąd smaku jest estetyczny .....	69
§ 2. Zadowolenie określające sąd smaku jest zupełnie bezinteresowne .....	70
§ 3. Zadowolenie z tego, co przyjemne, jest połączone z interesem .....	72
§ 4. Zadowolenie z dobra wiąże się z interesem .....	74
§ 5. Porównanie trzech specyficznie różnych rodzajów upodobania .....	77

Drugi moment sądu smaku, [odnoszący się] mianowicie do [po- dejmowanej w jego ramach] ilości .....	79
§ 6. Piękne jest to, co przedstawione zostaje bez [udziału] pojęć [jako] obiekt jakiegoś powszechnego zadowolenia .....	79
§ 7. Porównanie piękna z przyjemnością i dobrem w aspekcie powyższej własności .....	80
§ 8. Powszechność zadowolenia wyrażona zostaje w sądzie smaku tylko podmiotowo.....	82
§ 9. Badanie pytania: czy w sądzie uczucie [ <i>Gefühl</i> ] rozkoszy poprzedza osądzenie przedmiotu, czy też odwrotnie .....	85
Trzeci moment sądu smaku odnoszący się do rozpatrywanych w nim relacji celów .....	89
§ 10. O celowości w ogóle .....	89
§ 11. Sąd smaku nie ma innej podstawy oprócz formy celowości pewnego przedmiotu (lub sposobu przedstawiania tego [ostatniego]) .....	90
§ 12. Sąd smaku opiera się na racjach <i>a priori</i> .....	91
§ 13. Czysty sąd smaku jest niezależny od powabu i wzruszenia .....	92
§ 14. Objasnienie na przykładach .....	93
§ 15. Sąd smaku jest zupełnie niezależny od pojęcia doskonałości .....	97
§ 16. Sąd smaku, mocą którego jakiś przedmiot zostaje uznany za piękny pod warunkiem pewnego determinującego pojęcia, nie jest sądem smaku .....	100
§ 17. O ideale piękna .....	103
Czwarty moment sądu smaku odnoszący się do modalności upodobania w przedmiotach .....	108
§ 18. Czym będzie modalność sądu .....	108
§ 19. Podmiotowa konieczność, jaką przypisujemy sądowi smaku, jest wa- runkowa .....	109
§ 20. Warunkiem konieczności, jaką zakłada sąd smaku, jest idea wspólnego zmysłu .....	109
§ 21. Czy można zasadnie zakładać wspólny zmysł .....	110
§ 22. Konieczność powszechnej zgody, pomyślana w sądzie smaku, jest koniecznością podmiotową, która przy założeniu wspólnego zmysłu przedstawiana jest jako obiektywna.....	111
Księga druga. Analityka wzniosłości.....	116
§ 23. Przejście od władzy osądzania piękna do [władzy osądzania] wznio- słości .....	116
§ 24. O podziale badań uczucia wzniosłości .....	120
A. O wzniosłości matematycznej .....	121
§ 25. Nominalna definicja wzniosłości .....	121

§ 26. O ocenie wielkości rzeczy naturalnych wymaganej przy idei wzniosłości .....	124
§ 27. O jakości upodobania przy ocenie wzniosłości.....	131
B. O dynamicznej wzniosłości przyrody .....	134
§ 28. O naturze jako pewnej mocy.....	134
§ 29. O modalności sądu o wzniosłości przyrody .....	139
Ogólna uwaga do ekspozycji refleksywnych sądów estetycznych .....	141
Dedukcja czystych sądów estetycznych .....	155
§ 30. Dedukcja estetycznych sądów o przedmiotach przyrody ma się zajmować nie tym, co w przyrodzie nazywamy wzniosłym, ale tylko pięknem .....	155
§ 31. O metodzie dedukcji sądów smaku .....	156
§ 32. Pierwsza osobliwość sądu smaku .....	157
§ 33. Druga osobliwość sądu smaku .....	159
§ 34. Żadna obiektywna podstawowa zasada [ <i>Princip</i> ] smaku nie jest możliwa .....	161
§ 35. Podstawową zasadą [ <i>Princip</i> ] smaku jest podmiotowa podstawowa zasada [ <i>Princip</i> ] władzy sądenia w ogóle.....	162
§ 36. O zadaniu dedukcji sądów smaku.....	163
§ 37. Co właściwie w sądzie smaku stwierdzone zostaje <i>a priori</i> o przedmiocie? .....	164
§ 38. Dedukcja sądów smaku .....	165
§ 39. O udzielaniu się uczucia .....	167
§ 40. O smaku jako pewnego rodzaju <i>sensus communis</i> .....	169
§ 41. O empirycznym zainteresowaniu pięknem .....	172
§ 42. O intelektualnym interesie względem piękna .....	175
§ 43. O sztuce w ogóle .....	180
§ 44. O sztuce pięknej .....	182
§ 45. Sztuka jest sztuką piękną, o ile równocześnie wydaje się, że jest przyrodą .....	183
§ 46. Sztuka piękna jest sztuką geniuszu .....	185
§ 47. Objaśnienie i potwierdzenie powyższego wyjaśnienia geniuszu .....	186
§ 48. O stosunku geniuszu do smaku .....	189
§ 49. O władzach umysłu składających się na geniusz .....	192
§ 50. O połączeniu smaku z geniuszem w produktach sztuk pięknych .....	198
§ 51. O podziale sztuk pięknych .....	199
§ 52. O połączeniu sztuk pięknych w jednym i tym samym wytworze .....	204
§ 53. Wzajemne porównanie wartości estetycznej sztuk pięknych .....	205
§ 54. Uwaga .....	209
Rozdział drugi. Dialektyka estetycznej władzy sądenia .....	216
§ 55. ....	216

§ 56. Przedstawienie antynomii smaku .....	216
§ 57. Rozwiązanie antynomii smaku .....	218
§ 58. O idealizmie celowości przyrody oraz sztuki jako o jedynej podstawowej zasadzie [ <i>Princip</i> ] estetycznej władzy sądenia .....	226
§ 59. O pięknie jako symbolu moralności [ <i>Sittlichkeit</i> ] .....	231
§ 60. Dodatek. O metodologii smaku .....	235

Część druga  
KRYTYKA TELEOLOGICZNEJ  
WŁADZY SĄDZENIA

§ 61. O obiektywnej celowości przyrody.....	241
Rozdział pierwszy. Analityka teleologicznej władzy sądenia .....	244
§ 62. O obiektywnej celowości, która jest tylko formalna, w odróżnieniu od materialnej .....	244
§ 63. O relatywnej celowości przyrody w odróżnieniu od [celowości] wewnętrznej .....	248
§ 64. O swoistym [ <i>eigenthümlichen</i> ] charakterze rzeczy jako celów naturalnych .....	252
§ 65. Rzeczy jako cele natury [ <i>Naturzwecke</i> ] są istotami organicznymi [ <i>organisirte Wesen</i> ].....	254
§ 66. O podstawowej zasadzie [ <i>Princip</i> ] osądzania wewnętrznej celowości w istocie organicznej .....	259
§ 67. O podstawowej zasadzie [ <i>Princip</i> ] teleologicznego osądzania przyrody w ogóle jako o systemie celów .....	260
§ 68. O podstawowej zasadzie [ <i>Princip</i> ] teleologii jako wewnętrznej podstawowej zasadzie [ <i>Princip</i> ] nauk przyrodniczych .....	264
Rozdział drugi. Dialektyka teleologicznej władzy sądenia .....	268
§ 69. Czym jest antynomia władzy sądenia .....	268
§ 70. Przedstawienie tej antynomii .....	269
§ 71. Przygotowanie do rozwiązania powyższej antynomii .....	271
§ 72. O różnorodnych systemach odnoszących się do celowości przyrody .....	272
§ 73. Żaden z powyższych systemów nie spełnia tego, co zapowiada .....	275
§ 74. Przyczyną niemożliwości dogmatycznego traktowania pojęcia techniki jest niemożliwość wyjaśnienia celu przyrody .....	278
§ 75. Pojęcie obiektywnej celowości przyrody jest krytyczną podstawową zasadą [ <i>Princip</i> ] rozumu dla refleksywnej władzy sądenia .....	281
§ 76. Uwaga .....	284
§ 77. O swoistych właściwościach intelektu ludzkiego, dzięki którym pojęcie celu przyrody staje się dla nas możliwe .....	288

§ 78. O ujednoczeniu w technice przyrody podstawowej zasady [ <i>Princip</i> ] powszechnego mechanizmu materii z [podstawową] zasadą teleologiczną .....	294
Dodatek. Metodologia teleologicznej władzy sądenia.....	300
§ 79. Czy teleologia musi być traktowana jako należąca do przyrodoznawstwa .....	300
§ 80. O koniecznym podporządkowaniu przy tłumaczeniu rzeczy jako celu naturalnego podstawowej zasady [ <i>Princip</i> ] mechanicznej [zasadzie] teleologicznej .....	301
§ 81. O dołączeniu mechanizmu do podstawowej zasady [ <i>Princip</i> ] teleologicznej przy tłumaczeniu celu przyrody jako wytworu przyrody .....	306
§ 82. O teleologicznym systemie w zewnętrznych stosunkach między istotami organicznymi .....	309
§ 83. O końcowym [ <i>letzten</i> ] celu przyrody jako systemu teleologicznego. ....	314
§ 84. O ostatecznym celu istnienia [ <i>Dasein</i> ] świata, tj. samego dzieła stworzenia .....	319
§ 85. O fizyko-teologii .....	321
§ 86. O etyko-teologii .....	327
§ 87. O moralnym [ <i>moralischen</i> ] dowodzie istnienia Boga [ <i>Daseins Gottes</i> ] ...	333
§ 88. Ograniczenie ważności dowodu moralnego [ <i>moralischen</i> ] .....	339
§ 89. O użyteczności argumentu moralnego [ <i>moralischen</i> ] .....	346
§ 90. O sposobie uznania czegoś za prawdę w moralnym [ <i>moralischen</i> ] dowodzie na istnienie [ <i>Dasein</i> ] Boga .....	348
§ 91. O sposobie, w jaki praktyczna wiara uznaje coś za prawdę .....	354
Uwaga ogólna do teleologii .....	362
OBJAŚNIENIA RZECZOWE (redakcja: Wilhelm Windelband) .....	375

SŁOWO WSTĘPNE  
DO POLSKIEJ EDYCJI *Dzieł zebranych*  
IMMANUELA KANTA

W imieniu toruńskiego środowiska filozoficznego chcielibyśmy Państwu przedstawić polskie wydanie *Dzieł zebranych* Immanuela Kanta. Nasz projekt wzoruje się na edycji *Kants Werke* „Akademie-Ausgabe” Pruskiej Akademii Nauk (tomy I–VIII) i uwzględnia tylko pisma skierowane do druku przez samego Kanta. W źródłowym wydaniu Pruskiej Akademii Nauk zamieszczono ponadto opublikowane za życia filozofa manuskrypty z jego wykładów z: *Antropologii w ujęciu pragmatycznym*, *Logiki Jäscheho*, *Pedagogiki* (są one dostępne w tłumaczeniach polskich<sup>1</sup>) oraz z *Geografii fizycznej*. Po odnalezieniu kolejnych nieznanymi rękopisów okazało się, że kryterium przyjęte w edycji Akademie-Ausgabe było zawodne. Współcześnie dysponujemy wydaniem licznymi manuskryptów notatek z wykładów Kanta, zarówno w wymienionych powyżej dziedzinach, jak i z zakresu moralności, filozofii religii, encyklopedii filozoficznej. Pełną wiedzę o treści prowadzonych przez kilkadziesiąt lat wykładów królewieckiego filozofa może więc dać dopiero lektura wszystkich dostępnych źródeł.

Nasze wydanie zamierzamy zawrzeć w tomach, obejmujących: *Pisma przedkrytyczne* (tom pierwszy), *Krytykę czystego rozumu* (tom drugi), *Krytykę praktycznego rozumu*, *Metafizyczne podstawy przyrodoznawstwa*, *Uzasadnienie metafizyki moralności*, *Prolegomena do wszelkiej przyszłej metafizyki, która będzie mogła wystąpić jako nauka* (tom trzeci), *Krytykę władzy sądownictwa* (tom czwarty), *Metafizykę moralności*, *Religię w obrębie samego rozumu*, *Spór fakultetów* (tom piąty), *Pisma po roku 1781* (tom szósty).

Edycja skierowana będzie do wszystkich środowisk polskiego życia kulturalnego i z tego powodu, mając na względzie różnice w sposobie interpretacji myśli Kanta przez poszczególnych komentatorów wywodzących się z różnych środowisk, zamierzamy opatrzyć wydane tu pisma jedynie niezbędnymi informacjami warsztatowymi.

---

<sup>1</sup> *Antropologia w ujęciu pragmatycznym*, przeł. E. Drzazgowska i P. Sosnowska, Warszawa 2005; *Logika*, przeł. A. Banaszekiewicz, Gdańsk 2005; *O pedagogice*, przeł. S. Sztobryn, Łódź 1999.



Oprócz osób z kręgu Translatorium Filozofii Niemieckiej IF UMK swoje przekłady pism Kanta zaoferowali wybitni polscy tłumacze spoza środowiska toruńskiego: prof. Aleksander Bobko, prof. Włodzimierz Galewicz oraz dr Krzysztof Rak. Poszczególne tłumaczenia były recenzowane i opiniowane przez tak doświadczonych znawców problematyki, jak: dr h.c. UMK Karl Dedecius, ks. prof. Józef Tischner, prof. Karol Bał, prof. Zbigniew Kudero-wicz, prof. Maria Szyszkowska, prof. Honorata Jakuszko, prof. Jarosław Rolewski. Swymi cennymi uwagami podzielili się z nami: prof. Jan Garewicz, prof. Radosław Kuliniak, dr hab. Bogusław Paż.

Konsultacji z zakresu przekładu tekstów łacińskich udzielił nam dr hab. Zbigniew Nerczuk. Niektóre teksty z ostatniego tomu przełożone zostały przez Translatorium Filozofii Niemieckiej Instytutu Filozofii UWM w Olsztynie pod moim kierunkiem.

*Miroslaw Żelazny*